

JURK

Juridisk rådgivning for kvinner

Inntroduksjon til rettigheter og plikter i velferdsstaten

Polsk

SŁOWO WSTĘPNE

Niniejsza broszura traktuje o państwie opiekuńczym w Norwegii. Mówiąc o państwie opiekuńczym mamy na myśli opiekę, jaką państwo norweskie roztacza nad mieszkańcami kraju, by zapewnić wszystkim tak wysokie bezpieczeństwo życia, jak to tylko możliwe oraz by każdy, kto potrzebuje pomocy taką pomoc otrzymał.

Broszura prezentuje zestawienie najważniejszych usług oferowanych przez państwo opiekuńcze. Opisuje ona także zestaw praw i obowiązków, jakie ma każda osoba będąca mieszkańcem Norwegii.

Publikacja ta została opracowana w ramach projektu Ambasadorzy Prawa realizowanego przez studencką kancelarię porad prawnych dla kobiet JURK. W projekcie Ambasadorzy Prawa uczestniczą wolontariuszki ze stowarzyszeń kobiet pochodzenia tajlandzkiego i polskiego, które przechodzą szkolenia dotyczące ważnej tematyki, by następnie szerzyć zdobytą wiedzę w swoich środowiskach. Broszura jest tak opracowana, by pasowała do prelekcji prowadzonych przez Ambasadorów Prawa. Można też z powodzeniem czytać ją samodzielnie, bez konieczności wysłuchania prelekcji.

Projekt Ambasadorzy Prawa finansowany jest przez Główny Urząd ds. Integracji i Wielokulturowości (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet IMDi). Dziękujemy za przyznane nam środki umożliwiające prowadzenie kursów i wydanie broszury.

Dziękujemy także naszym Ambasadorom Prawa – świetnemu zespołowi kobiet wykonujących tę ważną pracę. Również my, pracownicy studenckiej kancelarii JURK, wiele się uczyliśmy dzięki pracy z Ambasadorami Prawa.

Jeśli po przeczytaniu broszury nasuną Ci się dalsze pytania, możesz skontaktować się z kancelarią JURK, lub którąś z innych placówek pomocowych, o których piszemy w niniejszej broszurze.

Broszurę wydano w języku norweskim, polskim i tajskim.

Oslo, październik 2018 r.

Z poważaniem,

Ingeborg Fjeldstad

Radca merytoryczny i kierownik projektu Ambasadorzy Prawa

Kancelaria porad prawnych dla kobiet **JURK (Juridisk rådgivning for kvinner)** udziela bezpłatnych porad prawnych wszystkim osobom definiującym się jako kobiety. Informacje o nas znajdziesz na stronie internetowej: www.jurk.no

Możesz też do nas dzwonić na numer 22 84 29 50 lub odwiedzić nas pod adresem Skippergata 23, 0154 Oslo.

Zawsze możesz przesłać nam swoją sprawę elektronicznie! Można to zrobić na stronie www.jurk.no → «Send oss din sak!» [«Prześlij nam swoją sprawę!»]

SPIS TREŚCI

1.0 WSTĘP	6
1.1 Cel broszury	6
2.0 Państwo opiekuńcze	6
2.1 Czym jest państwo opiekuńcze	6
2.2 Jak zbudowane jest państwo opiekuńcze?	7
2.3 Kto może korzystać z usług norweskiego państwa opiekuńczego?	9
2.4 Ważne usługi oferowane przez państwo opiekuńcze.....	9
3.0 Norweski urząd pracy, pomocy socjalnej i ubezpieczeń społecznych NAV 11	
3.1 Wstęp	11
3.2 Uprawnienia, jakie masz w urzędzie NAV	11
3.3 Twoje obowiązki w stosunku do NAV	13
3.4 Obowiązki NAV wobec Ciebie	14
3.5 Skarga / odwołanie od decyzji NAV	14
4.0 Opieka zdrowotna.....	15
4.1 Wstęp	15
4.2 Prawo do nieodzownej pomocy medycznej	16
4.3 Gdzie uzyskasz pomoc medyczną.....	16
4.3.1 Lekarz rodzinny [fastlege].....	16
4.3.2 Pogotowie ratunkowe [legevakt].....	17
4.3.3 Pomoc medyczna w nagłych przypadkach	18
4.3.4 Szpitale	18
4.4 Prawo do opieki medycznej w okresie ciąży i przy porodzie ...	18
4.4.1 Prawo do aborcji.....	19
4.5 Prawo dzieci do opieki medycznej.....	20
4.6 Rzecznik praw pacjenta i podopiecznego [Pasient- og brukerombudet].....	21
5.0 Praca	22
5.1 Jak dostać pracę?	22
5.1.1 Szukaj	22
5.1.2 Zwróć się o pomoc do NAV	22
6.0 Dyskryminacja.....	23
6.1 Wstęp	23
6.2 Co robić, gdy doświadczasz dyskryminacji?	24
7.0 Problemy ekonomiczne	25

7.1 Wstęp	25
7.2 Pomoc finansowa z NAV	25
7.2.1 Finansowa pomoc socjalna.....	26
7.2.2 Poradnictwo ekonomiczne.....	26
7.3 Zadłużenie.....	27
8.0 Lokal mieszkalny	28
8.1 Bank pomocy mieszkaniowej [Husbanken].....	28
8.2 Mieszkanie komunalne	29
8.3 Mieszkanie tymczasowe	30
9.0 Rodzina.....	31
9.1 Wstęp	31
9.2 Prawa i obowiązki w małżeństwie	31
9.2.1 Obowiązek utrzymywania współmałżonka.....	31
9.2.2 Prawo do rozwodu	32
9.3 Prawa i obowiązki rodziców	34
9.3.2 Prawo do przedszkola.....	35
9.3.3 Uprawnienia przysługujące rodzinom ze strony urzędu NAV	36
9.4 Służba ochrony praw dziecka.....	37
9.4.1 Czym jest służba ochrony praw dziecka?	37
9.4.2 Co robi służba ochrony praw dziecka?	37
9.4.3 Skarga na służbę ochrony praw dziecka	39
10.0 Przemoc	40
10.1 Krótko o tym, czym jest przemoc	40
10.2 Gdzie możesz znaleźć pomoc, jeśli Ty lub Twoje dziecko doświadczycie przemocy?	40
10.2.1 Wstęp	40
10.2.2 Ośrodek kryzysowy [krisesenter].....	41
10.2.3 Izba przyjęć dla ofiar przemocy [overgrepsmottak]	41
10.2.4 Ośrodek DIXI	42
10.2.5 Ośrodek przeciwdziałania kazirodztwu i wykorzystywaniu seksualnemu SMISO	42
10.2.6 Ośrodek wsparcia dla ofiar przestępczości [Støttesenter for kriminalitetsutsatte]	43
10.2.7 Policja [Politi].....	43
11.0 Bezpłatna pomoc prawna [Fri rettshjelp].....	44
11.1 Bez ustalania prawa do przysługiwania	44
11.2 Na podstawie ustalenia prawa do przysługiwania	44

11.3 Jak wystąpić o przyznanie bezpłatnej pomocy prawnej?.....	46
12.0 Zakończenie.....	46

1.0 WSTĘP

1.1 Cel broszury

Naszym celem przy opracowywaniu niniejszej broszury było przedstawienie norweskiego państwa opiekuńczego oraz omówienie praw i obowiązków, jakie mają mieszkańcy w państwie opiekuńczym.

Nie myślimy, by wszystkie osoby czytające broszurę zetknęły się osobiście ze wszystkimi poruszonymi tu zagadnieniami. Mimo to postanowiliśmy zwracać się bezpośrednio do czytelnika w całym tekście, tak by broszurę czytało się łatwiej.

Chociaż staramy się pisać o wszystkim prostym językiem, zapewne znajdą się w broszurze rzeczy trudne do zrozumienia. Jeśli czegoś nie zrozumiesz, zachęcamy do skontaktowania się z kancelarią JURK w celu uzyskania bliższych informacji i wyjaśnień.

2.0 Państwo opiekuńcze

2.1 Czym jest państwo opiekuńcze

Norwegia jest państwem opiekuńczym. Oznacza to, że zadaniem państwa jest troska o to, by wszyscy jego mieszkańcy mieli tak bezpieczne życie jak to tylko możliwe oraz by wszystkie osoby znajdujące się w potrzebie uzyskiwały pomoc.

Państwo opiekuńcze oferuje mieszkańcom swoje usługi w toku całego ich życia, poczynając od chwili narodzin. Są to między innymi takie usługi jak pomoc medyczna przy porodzie, usługi przedszkoli, szkół oraz oferta wsparcia finansowego (pieniężnego) dla osób, które tracą pracę lub zachorują.

Dla wszystkich	Państwo opiekuńcze działa na rzecz wszystkich mieszkańców Norwegii.
Bezpłatne	Wiele z usług oferowanych przez państwo opiekuńcze świadczona jest bezpłatnie. Dotyczy to przykładowo korzystania ze szpitali i szkół.
Udział własny	Za niektóre usługi trzeba uiścić udział własny. Udział własny to kwota, którą trzeba zapłacić we własnym zakresie, jednak stanowi ona tylko część rzeczywistego kosztu danej usługi, pozostała część kosztu pokrywana jest przez państwo.
Prawa i obowiązki	Przyznając mieszkańcom wiele praw, państwo opiekuńcze nakłada jednocześnie na mieszkańców także pewne obowiązki (to, co mieszkańcy muszą robić). Może się tak zdarzyć, że aby móc skorzystać z różnego rodzaju usług, trzeba zrobić coś w zamian i jeśli nie wypełnisz ciężących na Tobie obowiązków, to może się zdarzyć, że nie będą Ci przysługiwały te same prawa co innym.
Podatek dochodowy	Żeby państwo opiekuńcze mogło funkcjonować, musi ono mieć pieniądze. Jednym ze sposobów na ich pozyskiwanie jest opodatkowanie dochodów wszystkich pracujących mieszkańców Norwegii. Jeśli masz pracę, musisz płacić podatek dochodowy. Pieniądze z podatku dochodowego wykorzystywane są między innymi na bezpłatne szkoły i bezpłatne szpitale.

2.2 Jak zbudowane jest państwo opiekuńcze?

Państwo opiekuńcze składa się z wielu organów i instytucji. Każdy organ / instytucja to ciało zajmujące się określonymi sprawami lub określoną tematyką. Mogą one oferować ludności jedną lub wiele różnych usług.

Przykładami takich organów są rząd i ministerstwo zdrowia, a przykładami instytucji - szkoły, służba ochrony praw dziecka, urząd pracy, pomocy socjalnej i ubezpieczeń społecznych NAV czy szpitale.

Tabela zamieszczona na następnej stronie przedstawia część najważniejszych organów i instytucji stanowiących trzon państwa opiekuńczego.

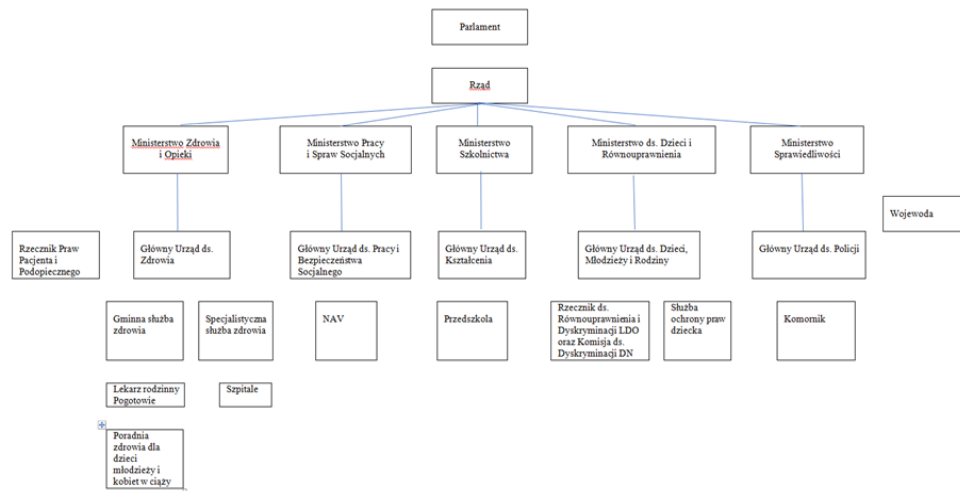
Na szczycie znajduje się rząd i parlament [Stortinget]. Są to ciała, które decydują o tym jak państwo ma dysponować swoimi pieniędzmi. To one również decydują jakie mamy mieć organa / instytucje.

Parlamentowi i rządowi podlegają ministerstwa i urzędy główne. Na czele każdego ministerstwa stoi minister, który jest członkiem rządu. Na przykład minister ds. dzieci i równouprawnienia kieruje ministerstwem ds. dzieci i równouprawnienia. Ministerstwa i urzędy główne zajmują się różną tematyką przypisaną do zakresu ich kompetencji, np. sprawami zdrowia lub pracy.

Ministerstwa i urzędy główne są także odpowiedzialne za właściwe zarządzanie podległymi im instytucjami. Instytucje te to między domy opieki, szpitale i służba ochrony praw dziecka.

Istnieje więcej organów / instytucji niż te, które ujęte są w tabeli, jednak te, które są tu wymienione mają największe znaczenie dla opiekuńczej funkcji państwa.

Państwo opiekuńcze może być też określane przy użyciu innych pojęć. Przykładowo «sektor publiczny» lub «usługi publiczne».



2.3 Kto może korzystać z usług norweskiego państwa opiekuńczego?

Zasadniczą regułą jest to, że trzeba mieszkać w Norwegii.

Jeśli wyprowadzisz się z Norwegii, by zamieszkać za granicą, oznacza to często, że nie możesz dłużej korzystać z usług świadczonych przez norweskie państwo opiekuńcze. W niektórych przypadkach zastosowanie mają wyjątki od tej reguły.

Ponadto mogą być określone pewne obowiązki lub uregulowania, do których musisz się stosować, by móc korzystać z usług państwa opiekuńczego. Mogą też istnieć warunki/wymogi, które musisz spełniać, by usługi opiekuńcze państwa Ci przysługiwały. Powiemy o tym więcej w następnych rozdziałach.

2.4 Ważne usługi oferowane przez państwo opiekuńcze

W niniejszej broszurze opowiemy bliżej o niektórych z najważniejszych usług oferowanych przez państwo opiekuńcze. Są to:

Usługi norweskiego urzędu pracy, pomocy socjalnej i ubezpieczeń społecznych NAV

Usługi medyczne i opieka zdrowotna

Lekarz rodzinny

Pogotowie ratunkowe

Szpital

Poradnia zdrowia [helsestasjon]

Oferta usług rynku pracy

Pomoc w znalezieniu pracy

Program aktywizacji zawodowej [kvalifiseringsprogram]

Usługi oferowane osobom dyskryminowanym

System pomocy socjalnej

Świadczenia finansowe dla ubogich

Pomoc mieszkaniowa

Oferty na rzecz rodzin

Przedszkola

Służba ochrony praw dziecka

Pomoc dla ofiar przemocy

Bezpłatna pomoc prawna

Ważne usługi świadczone przez państwo opiekuńcze, o których nie piszemy w niniejszej broszurze:

Oferta na rzecz rodzin

Świetlica szkolna (skolefritidsordning SFO)

Kształcenie

Bezpłatne szkoły podstawowe i średnie
Bezpłatne uniwersytety i szkoły wyższe

3.0 Norweski urząd pracy, pomocy socjalnej i ubezpieczeń społecznych NAV

3.1 Wstęp

NAV jest instytucją publiczną, której zadaniem jest udzielenie Ci pomocy pieniężnej lub rzeczowej, jeśli jej potrzebujesz. NAV winien jest również próbować pomóc Ci w znalezieniu pracy, jeśli nie możesz znaleźć jej na własną rękę.

Nie będziemy tu mówić o wszystkim, w czym NAV może Ci pomóc. Opowiemy tylko pokrótce o uprawnieniach, jakie masz w urzędzie NAV, oraz obowiązkach, jakie ciążą na Tobie i na urzędzie NAV.

3.2 Uprawnienia, jakie masz w urzędzie NAV

NAV oferuje wiele ważnych świadczeń (finansowych i rzeczowych) mieszkańcom Norwegii. Niektóre z tych świadczeń mogą Ci przysługiwać na przestrzeni życia.

Warunki wymagane do przyznania świadczenia

Wszelkie możliwe świadczenia oferowane przez NAV nie mogą być przyznawane wszystkim. To byłoby zbyt kosztowne dla państwa opiekuńczego. Dlatego, aby uzyskać określone świadczenie z NAV, trzeba spełniać określone warunki. Warunek jest wymogiem, jaki *musisz* spełniać, aby móc otrzymać świadczenie z NAV. Warunki przyznawania świadczeń są takie same dla wszystkich osób zamieszkałych w Norwegii.

Przykład 1: Po to, by otrzymywać zasiłek rodzinny z NAV, trzeba mieć dziecko w wieku poniżej 18 lat. Warunkiem uzyskania zasiłku rodzinnego jest

posiadanie dziecka, które nie ukończyło 18 lat. Jeśli nie masz dziecka w wieku poniżej 18 lat, to nie możesz otrzymywać zasiłku rodzinnego.

Przykład 2: Aby otrzymywać emeryturę z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego z NAV, trzeba mieć ukończone 62 lata. Warunkiem uzyskania emerytury jest tu ukończenie 62 lat. Jeśli masz 60 lat, nie możesz dostać emerytury.

Świadczenia NAV dzielą się na świadczenia, do których *ma się prawo*, jeśli spełnia się określone warunki oraz świadczenia, do których *można mieć prawo*, jeśli się spełnia określone warunki. Większość świadczeń oferowanych przez NAV to świadczenia, do których *ma się prawo*, jeśli się spełnia określone warunki.

Zasiłek rodzinny jest przykładem świadczenia, do którego ma się prawo, jeśli się spełnia określone warunki. Warunki, jakie musisz spełnić, aby otrzymywać zasiłek rodzinny to:

1. Masz dziecko, które nie ukończyło 18 lat
2. Dziecko mieszka u Ciebie na stałe
3. Dziecko mieszka w Norwegii

Jeśli te trzy warunki są spełnione, dostaniesz zasiłek rodzinny z NAV.

Zasiłek aktywizacyjny [kvalifiseringsstønad] jest przykładem świadczenia, które *możesz* dostać z NAV. Nawet jeśli spełniasz warunki uzyskania świadczenia, NAV rozważa, czy zasiłek aktywizacyjny będzie dla Ciebie użyteczny. Jeśli NAV uzna, iż zasiłek ten nic Ci nie da, może się okazać, że go nie dostaniesz. Czyli – mimo że spełniasz warunki uzyskania zasiłku aktywizacyjnego - nie nabywasz automatycznie prawa do uzyskania tego świadczenia.

Wyłączenia

Czasem może być tak, że spełnia się wszystkie warunki wymagane do uzyskania jakiegoś świadczenia z NAV, jednak istnieje wyłączenie, które sprawia, że mimo to nie uzyska się świadczenia. Wyłączenie to uregulowanie stwierdzające, że - z takich czy innych względów - prawo do świadczenia jednak nie przysługuje. Musisz się dowiedzieć w NAV, czy w danym przypadku istnieją jakieś wyłączenia, które dotyczą Ciebie.

Informacje o tym jakie warunki muszą być spełnione, aby otrzymać dane świadczenie z NAV znajdziesz na stronach internetowych NAV. Zamieszczone są tam również informacje o obowiązujących wyłączeniach. Możesz się również zwrócić o pomoc do kancelarii JURK.

Obowiązek informowania urzędu

3.3 Twoje obowiązki w stosunku do NAV

Gdy starasz się o uzyskanie jakiegoś świadczenia z NAV masz obowiązek informowania urzędu. Oznacza to, że musisz udzielać NAV wszystkich informacji, o które urząd prosi. Jest to konieczne po to, by NAV mógł ocenić komu przysługuje prawo do danego świadczenia, a komu nie.

Złóż wszystkie niezbędne dokumenty

Musisz złożyć wszystkie dokumenty, które są niezbędne, żeby NAV mógł ocenić Twoją sprawę. Wszystkie informacje, jakich udzielasz NAV muszą być prawdziwe. Jeśli nie udzielisz urzędowi potrzebnych mu informacji, może on zdecydować, że nie przyzna Ci świadczenia, o które się starasz.

NAV podaje w swoich pismach, jakich informacji od Ciebie potrzebuje. Jeśli nadal masz wątpliwości co do tego, jakiego rodzaju informacje są potrzebne, możesz zadzwonić do NAV i zapytać.

Powiadomiam o zmianach w życiu Jeśli pobierasz świadczenia pieniężne z NAV, a w Twoim życiu zajdą zmiany, masz obowiązek powiadomić o nich NAV.

Jeśli otrzymasz z NAV świadczenia pieniężne, do których nie masz prawa, wówczas NAV może wymagać zwrotu pieniędzy. Może się tak stać na przykład dlatego, że nie udzieliłeś(-aś) NAV właściwych informacji albo dlatego, że w Twoim życiu zaszły zmiany, o których nie powiadomiłeś(-aś) urzędu.

3.4 Obowiązki NAV wobec Ciebie

Obowiązek udzielenia pouczenia NAV ma obowiązek udzielenia Ci pouczenia. Oznacza to, że urząd ma obowiązek wyjaśnić Ci jakie masz uprawnienia i jakie ciążą na Tobie obowiązki. Musi również powiedzieć Ci co i jak należy zrobić by wystąpić z wnioskiem o pomoc NAV. Masz prawo do uzyskania takiego pouczenia.

Prawo do ustnego tłumaczenia NAV ma obowiązek udzielenia Ci informacji, które zrozumiesz. Jeśli to konieczne możesz uzyskać ustnego tłumacza. Za tłumacza płaci państwo.

NAV ma obowiązek dochowania tajemnicy. Oznacza to, że urzędowi nie wolno przekazywać innym informacji, jakie o tobie uzyska.

3.5 Skarga / odwołanie od decyzji NAV

Jeśli jesteś niezadowolony(-a) z pomocy, jakiej udzielił Ci NAV, możesz złożyć skargę.

Skarga na obsługę

Jeśli zostaniesz źle potraktowany przez pracowników NAV lub nie otrzymasz dostatecznych informacji, możesz złożyć skargę na obsługę. Skargę można złożyć na stronach internetowych NAV.

Odwołanie od decyzji

Jeśli dostaniesz decyzję (pismo), z którą się nie zgadzasz, możesz się od niej odwoływać (złożyć skargę/odwołanie). Odwołanie można złożyć na stronach internetowych NAV. Jeśli zamierzasz złożyć odwołanie, urząd ma obowiązek udzielić Ci pouczenia.

Wszystkie decyzje NAV mają ustalony termin złożenia odwołania. Jeśli nie zrobisz tego w terminie, tracisz prawo do odwoływania się.

Kancelaria JURK może Ci pomóc złożyć odwołanie od decyzji, jeśli zgodzimy się z tym, że jest ona błędna.

4.0 Opieka zdrowotna

4.1 Wstęp

Wszystkie osoby mieszkające w Norwegii muszą dbać o własne zdrowie. Rodzice są odpowiedzialni za pieczę nad zdrowiem swoich dzieci.

Państwo jest odpowiedzialne za to, by oferować odpowiednie usługi zdrowotne wszystkim osobom zamieszkałym w kraju oraz by wszyscy dostali pomoc, gdy jej potrzebują. Masz prawo do uzyskania pomocy medycznej, gdy jej potrzebujesz.

Wiele usług medycznych świadczy się bezpłatnie. Za inne trzeba zapłacić pewien udział własny.

Zasada główna

4.2 Prawo do nieodzownej pomocy medycznej

Wszystkie osoby mieszkające w Norwegii mają prawo do uzyskania niezbędnej pomocy medycznej.

Niezbędna pomoc medyczna to na przykład to, że lekarz *musi* Cię zbadać, jeśli jesteś chory(-a) lub dać Ci leki, jeśli cierpisz na chorobę wymagającą leczenia farmakologicznego. Jeśli ulegniesz wypadkowi i dojdzie do złamania ręki lub nogi, wtedy także musisz otrzymać pomoc.

Czasami lekarz i pacjent mają różne zdanie o tym, co jest niezbędną pomocą medyczną. W takiej sytuacji zasadą główną jest to, że decyduje lekarz.

Usługi dentystyczne dla dorosłych nie są bezpłatne. Wszystkie koszty musisz ponieść sam(-a). Jest kilka wyjątków od tej zasady, kiedy to możesz mniej zapłacić za dentystę. Dzieje się tak, jeśli cierpisz na określoną chorobę lub gdy doszło do określonych uszkodzeń ciała.

4.3 Gdzie uzyskasz pomoc medyczną

4.3.1 Lekarz rodzinny [fastlege]

Lekarz rodzinny

Wszystkie osoby zamieszkałe w Norwegii mają prawo do lekarza rodzinnego.

Choroby somatyczne i psychiczne

Lekarz rodzinny jest lekarzem, z którym masz stałą umowę o świadczenie pomocy medycznej. Zadaniem lekarza rodzinnego jest ocena rodzaju pomocy jakiej wymagasz i jaką możesz uzyskać. Jeśli wymagana pomoc wykracza poza możliwości lekarza rodzinnego, może on skierować Cię dalej, na przykład do szpitala lub do psychologa. Lekarz rodzinny może Ci pomóc zarówno w razie choroby somatycznej jak i w przypadku

**Obowiązek
dochowania
tajemnicy
Cena**

choroby psychicznej.

Lekarz rodzinny ma obowiązek dochowania tajemnicy.

Kiedy idziesz do lekarza rodzinnego, większość kosztów pokrywana jest przez państwo. Z reguły musisz uiścić jedynie opłatę z tytułu udziału własnego pacjenta.

Opłata z tytułu udziału własnego pacjenta za zwykłą wizytę u lekarza rodzinnego wynosi około 200 koron. Jeśli pobierane są próbki do badań laboratoryjnych - krwi lub temu podobne - wizyta może kosztować więcej.

Za wszystkie wizyty u lekarza rodzinnego i na pogotowiu łącznie, w ciągu jednego roku kalendarzowego, nie płaci się więcej niż 2 258 kr (2018 r.)

Listę wszystkich lekarzy rodzinnych w Norwegii znajdziesz na tej stronie internetowej:

<https://minhelse.helsenorge.no/bytte-fastlege>

4.3.2 Pogotowie ratunkowe [legevakt]

Jeśli potrzebujesz nagłej pomocy medycznej poza godzinami pracy lekarza rodzinnego, możesz zgłosić się na pogotowie.

Na pogotowiu przyjmie Cię personel służby zdrowia, na przykład lekarz lub pielęgniarka, który udzieli Ci pomocy. Za pomoc na pogotowiu trzeba uiścić opłatę z tytułu udziału własnego.

Możesz też zadzwonić na pogotowie, telefon 116 117. Połączenie telefoniczne jest bezpłatne.

4.3.3 Pomoc medyczna w nagłych przypadkach

Jeśli potrzebna jest nagła pomoc medyczna, a nie jesteś w stanie dotrzeć na pogotowie, możesz zadzwonić pod numer 113. Zostaniesz wtedy połączony z personelem medycznym, na przykład z lekarzem lub pielęgniarką. Połączenia z numerem 113 są bezpłatne.

Personel medyczny oceni sytuację i zdecyduje co zrobić, żeby Ci pomóc. Mogą na przykład wysłać po Ciebie karetkę, która przewiezie Cię do szpitala.

4.3.4 Szpitale

Szpitale zajmują się specjalistycznym leczeniem chorób. Zwykle potrzebne jest skierowanie od lekarza rodzinnego, aby pacjent został poddany leczeniu w szpitalu. Możesz o to zapytać swojego lekarza rodzinnego.

Cena

Leczenie szpitalne hospitalizowanych pacjentów jest bezpłatne. Hospitalizacja oznacza, że pacjent nocuje w szpitalu. Jeśli masz tylko wizytę w szpitalu w ciągu dnia, na przykład w celu pobrania próbek do badań laboratoryjnych lub żeby poddać się innym badaniom, najczęściej musisz uiścić udział własny.

4.4 Prawo do opieki medycznej w okresie ciąży i przy porodzie

Opieka nad ciężarnymi

Wszystkie kobiety w ciąży mają prawo do dodatkowej opieki medycznej (opieka nad kobietą w ciąży [svangerskapsomsorg]). Obejmuje ona między innymi porady i wskazówki, których celem jest to, by i przyszłej mamie i dziecku było jak najlepiej. Personel służby zdrowia kontroluje również, czy wszystko jest w porządku z przyszłą mamą i rosnącym w jej łonie dzieckiem.

Lekarz

rodzinny Poradnia zdrowia

Będąc w ciąży możesz korzystać z opieki medycznej u swojego lekarza rodzinnego lub u położnej z poradni zdrowia [helsestasjon]. Poradnia taka to poradnia, w której pracuje personel medyczny zajmujący się kobietami w ciąży, dziećmi i młodzieżą. Każda gmina ma poradnię zdrowia.

Opieka medyczna dla kobiet w ciąży jest bezpłatna. Jest ona też dobrowolna. Oznacza to, że sama decydujesz, czy z chcesz z niej skorzystać.

4.4.1 Prawo do aborcji

W Norwegii dozwolone są aborcje na podstawie decyzji samej kobiety. Oznacza to, że wszystkie kobiety, które znajdą w ciąży mogą podjąć własną decyzję o przerwaniu ciąży (aborcji) lub o jej kontynuowaniu. Ojciec dziecka nie może decydować o tym, czy kobieta ma przerwać ciążę czy nie.

Jeśli zdecydujesz się na aborcję, nie musisz podawać przyczyny.

Do dwunastego tygodnia ciąży, wystarczy tylko powiedzieć swojemu lekarzowi rodzinnemu, że chcesz poddać się aborcji. Żeby przerwać ciążę możesz też udać się bezpośrednio do szpitala. Nie musisz się wcześniej umawiać na wizytę.

Po upływie dwunastu tygodni ciąży konieczna jest opinia szpitalnej komisji aborcyjnej, która to musi ocenić, czy możesz przerwać ciążę.

Po upływie osiemnastu tygodni, przerwanie ciąży może nastąpić tylko w określonych sytuacjach, na przykład wtedy, kiedy istnieje zagrożenie dla życia mamy lub życia dziecka.

Poradnictwo w sprawach aborcyjnych	Jeśli potrzebujesz porad i wskazówek w sprawie aborcji albo potrzeba Ci kogoś, z kim mogłabyś porozmawiać, możesz zwrócić się do swojego lekarza rodzinnego lub personelu medycznego w szpitalu.
Poradnictwo w razie utrzymania ciąży	Lekarz rodzinny lub personel służby zdrowia pomoże Ci też, jeśli zastanawiasz się nad tym, jaka pomoc i wsparcie przysługuje Ci ze strony państwa, gdy zdecydujesz się na urodzenie dziecka.
Poradnictwo poaborcyjne	Jeśli jest Ci ciężko po przerwaniu ciąży, i potrzebny Ci jest ktoś, z kim mogłabyś porozmawiać, możesz skontaktować się z lekarzem rodzinnym, poradnią zdrowia lub szpitalem.
Bezpłatnie	Przeprowadzenie aborcji jest bezpłatne.

4.5 Prawo dzieci do opieki medycznej

Dzieciom przysługuje więcej praw do opieki medycznej niż dorosłym.

Dzieci mają prawo do okresowych badań (bilansów) zdrowia. Okresowe badanie zdrowia polega na tym, że dziecko i jego rodzice mają wizytę u lekarza, położnej i pielęgniarki środowiskowej lub pielęgniarki. Ci sprawdzają, czy dziecko ma się dobrze, normalnie się rozwija i nie cierpi na żadne choroby. Rodzice mogą zadawać pytania. Rodzice otrzymują również porady na temat tego, jak dbać o dziecko, tak by miało się ono jak najlepiej.

Jeśli coś u dziecka odbiega od normy, rodzice otrzymają pomoc.

Poradnia zdrowia Okresowe badania zdrowia odbywają się w poradniach zdrowia [helsestasjon].

Szkolna służba zdrowia Gdy dzieci zaczynają chodzić do szkoły, opieka medyczna nad nimi sprawowana jest w ramach szkolnej służby zdrowia zamiast w poradni zdrowia.

Bezpłatnie Opieka medyczna w poradni zdrowia i w szkolnej służbie zdrowia jest bezpłatna dla dzieci i młodzieży.

Obowiązek Rodzice mają obowiązek poddawania dziecka okresowym badaniom zdrowia. Oznacza to, że rodzice nie mogą decydować, czy dziecko ma być poddawane tym badaniom czy nie.

Jeśli rodzice odmawiają udania się z dzieckiem na okresowe badania zdrowia, wówczas poradnia zdrowia może się skontaktować ze służbą ochrony praw dziecka.

Lekarz rodzinny Wszystkie dzieci mają prawo do lekarza rodzinnego. Osoby, które mają prawa rodzicielskie wybierają lekarza rodzinnego dla dziecka do chwili, kiedy to ukończy 16 lat. Jeśli osoba posiadająca prawa rodzicielskie nie wybierze dziecku lekarza rodzinnego, dziecko z reguły przydzielane jest do tego samego lekarza rodzinnego co matka.

Bezpłatnie Lekarz rodzinny dla dzieci w wieku poniżej 16 lat jest bezpłatny.

4.6 Rzecznik praw pacjenta i podopiecznego [Pasient- og brukerbudet]

**Rzecznik
praw pac-
jenta i
podopiecz-
nego** Rzecznik praw pacjenta i podopiecznego może udzielić rad, wskazówek lub informacji na temat usług zdrowotnych. Może też pomóc Ci w złożeniu skargi, jeśli uważasz, że źle Cię potraktowano, na przykład u lekarza rodzinnego.

Bezpłatnie Wszelka pomoc ze strony rzecznika praw pacjenta i podopiecznego jest bezpłatna. Wszyscy pracownicy biura rzecznika mają obowiązek dochowania tajemnicy.

Rzecznik praw pacjenta i podopiecznego znajduje się w każdym województwie. Adres i telefon miejscowego rzecznika w swoim województwie znajdziesz pod adresem:

<https://helsenorge.no/pasient-og-brukerombudet>.

5.0 Praca

**Zasada
główna** Państwo opiekuńcze ma obowiązek stworzenia warunków do tego, by wszystkie osoby zdolne do pracy mogły pracować.

5.1 Jak dostać pracę?

5.1.1 Szukaj

Pierwsza rzecz, jaką musisz zrobić, żeby dostać pracę, to poszukiwanie pracy. Informacje o wolnych miejscach pracy znajdziesz na przykład w na stronach: www.finn.no i www.nav.no.

5.1.2 Zwróć się o pomoc do NAV

Jeśli nie znajdziesz pracy na własną rękę, wówczas urząd NAV w gminie, w której mieszkasz postara Ci się pomóc w znalezieniu pracy. NAV ma obowiązek Ci w tym pomóc.

NAV może przykładowo pomóc Ci w szukaniu pracy, napisaniu podania/listu motywacyjnego czy CV.

Program aktywizacji zawodowej

NAV oferuje również coś, co nazywa się programem aktywizacji zawodowej [kvalifiseringsprogram]. Jest to kurs, który przygotowuje Cię (da Ci gotowość) do podjęcia pracy. Ponadto na kursie tym możesz uzyskać wskazówki dotyczące sytuacji ekonomicznej i mieszkaniowej.

Program aktywizacji zawodowej trwa zwykle jeden rok. Musisz przychodzić na zajęcia i uczestniczyć w nich codziennie, poza sobotami i niedzielami (37,5 godz. tygodniowo). Na przestrzeni jednego roku otrzymasz wynagrodzenie w wysokości ok. 194 000 koron.

Aby się dowiedzieć czy możesz uczestniczyć w Programie aktywizacji zawodowej, możesz się skontaktować ze swoim lokalnym urzędem NAV.

6.0 Dyskryminacja

6.1 Wstęp

Państwo opiekuńcze ma obowiązek ochrony mieszkańców przed dyskryminacją. Dyskryminacja jest naruszeniem prawa.

Dyskryminację charakteryzują trzy następujące cechy:

1. Potraktowano Cię gorzej niż innych
2. Nie ma po temu żadnych zasadnych podstaw
3. Potraktowano Cię gorzej niż innych z jednego z powodów stanowiących podstawy dyskryminacji. Są nimi religia, kolor skóry, narodowość lub pochodzenie etniczne, płeć, światopogląd, niepełnosprawność lub temu podobne.

Aby móc mówić o bezprawnej dyskryminacji, muszą wystąpić wszystkie te trzy cechy.

Przykład: Jeśli złożysz podanie o pracę, ale nie dostaniesz pracy dlatego, że jesteś w ciąży, to jest to bezprawna dyskryminacja.

Odszkodowanie
Zadośćuczynienie

Jeśli padniesz ofiarą dyskryminacji, może Ci przysługiwać odszkodowanie i zadośćuczynienie (pieniężne).

Jeśli doświadczysz rasizmu lub innej poważnej formy dyskryminacji, osoba lub osoby, które się tego dopuściły mogą też zostać ukarane grzywną lub karą pozbawienia wolności.

6.2 Co robić, gdy doświadczasz dyskryminacji?

Jeśli doświadczasz traktowania, które Twoim zdaniem jest dyskryminacją, możesz skontaktować się z:

Rzecznikiem ds. równouprawnienia i dyskryminacji [Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO)]

LDO jest instytucją państwa opiekuńczego. Pracuje ona na rzecz równouprawnienia i przeciwdziałania dyskryminacji. Możesz się tu zwrócić o poradę, jeśli padłeś(-aś) lub zastanawiasz się czy przypadkiem nie padłeś(-aś) ofiarą dyskryminacji. Pomoc LDO jest bezpłatna.

Możesz dzwonić do LDO, telefon: 23 15 73 00

Komisja ds. dyskryminacji [Diskrimineringsnemnda (DN)]

Komisja ds. dyskryminacji jest również elementem systemu państwa opiekuńczego. Jest to swego rodzaju sąd, który stwierdza, czy ktoś padł ofiarą dyskryminacji

czy nie. Jeśli uważasz, że padłeś(-aś) ofiarą dyskryminacji możesz wysłać skargę do DN. Złożenie skargi nie wymaga żadnych opłat.

DN przeczyta Twoją skargę i oceni, czy padłeś(-aś) ofiarą dyskryminacji. Jeśli DN uzna, że tak się stało, może zdecydować o przyznaniu Ci odszkodowania lub zadośćuczynienia (pieniędzy).

Kancelaria JURK

Kancelaria JURK może Ci pomóc ocenić czy padłeś(-aś) ofiarą dyskryminacji. Jeśli uważasz, że dyskryminowano Cię w pracy, możemy Ci pomóc zgłosić to Twojemu szefowi. Możemy też pomóc Ci w napisaniu skargi do Komisji ds. dyskryminacji.

7.0 Problemy ekonomiczne

7.1 Wstęp

Czasem może się zdarzyć w życiu, że człowiek ma za mało pieniędzy, by przetrwać. Może nie być w stanie opłacić czynszu czy zapłacić za prąd.

Jeśli przeżywasz trudności ekonomiczne, możesz uzyskać pomoc od państwa opiekuńczego. Wszyscy ludzie w Norwegii mają prawo do bezpieczeństwa socjalnego i zadowalającego standardu życia. Oznacza to na przykład, że musisz otrzymać pomoc tak, by móc zapłacić za najniezbędniejsze rzeczy, jeśli nie jesteś w stanie zrobić tego samodzielnie.

7.2 Pomoc finansowa z NAV

Jeśli znajdujesz się w ciężkiej sytuacji materialnej, możesz otrzymać z NAV różne świadczenia pieniężne.

Aby uzyskać ogólne rozeznanie co do wszystkich świadczeń, jakie możesz otrzymać z NAV, zajrzyj na

strony internetowe NAV lub skontaktuj się z urzędem telefonicznie bądź osobiście. Numer telefonu do NAV to: 55 55 33 33.

7.2.1 Finansowa pomoc socjalna

Ważnym świadczeniem, jakie NAV może przyznać osobom, które mają mało pieniędzy jest finansowa pomoc socjalna. Finansowa pomoc socjalna to zasiłek, który *musisz* dostać z NAV, jeśli nie masz pieniędzy na zapłacenie za najważniejsze niezbędne Ci rzeczy, a nie masz możliwości uzyskania pieniędzy w inny sposób.

Finansowa pomoc socjalna może być przeznaczona na zapłacenie między innymi za żywność, odzież, energię elektryczną lub abonament telefoniczny.

Aby otrzymać finansową pomoc socjalną *musisz* złożyć wniosek. NAV może Ci pomóc w napisaniu wniosku.

Zapomoga okolicznościowa

Innym świadczeniem, jakie możesz otrzymać z NAV jest "zapomoga okolicznościowa" [„stønad i særlige tilfeller”]. Jest to zapomoga pieniężna, o którą możesz się starać, jeśli nagle znajdziesz się w ciężkiej sytuacji finansowej i nie będziesz mieć pieniędzy na zapłacenie rachunku.

Przykład: W Twoim mieszkaniu przecieka jakaś rura. Jeśli jej nie naprawisz, dojdzie do zniszczenia podłogi w mieszkaniu. *Musisz* wezwać hydraulika, żeby naprawił rurę. Nie masz pieniędzy żeby zapłacić hydraulikowi.

Jeśli potrzebujesz pomocy finansowej w takiej nagłej sytuacji, możesz wysłać podanie do NAV. NAV nie ma obowiązku przyznać Ci tych pieniędzy, ale oceni, czy zasadne jest udzielenie Ci takiej pomocy czy nie.

7.2.2 Poradnictwo ekonomiczne

Jeśli znajdujesz się w trudnej sytuacji materialnej i nie wiesz co robić, możesz skorzystać z poradnictwa ekonomicznego świadczonego przez urząd NAV. Mogą na przykład podsunąć Ci pomysły i udzielić porad, co zrobić, jeśli nie będziesz w stanie opłacić rachunków.

Jeśli jest Ci potrzebna porada ekonomiczna NAV, możesz zadzwonić do urzędu lub udać się tam osobiście.

7.3 Zadłużenie

Jeśli masz masę rachunków, których nie jesteś w stanie zapłacić, a przy tym duże zadłużenie, możesz uzyskać pomoc od państwa opiekuńczego. Zadłużenie oznacza, że jesteś winien(-na) komuś pieniądze.

Gjelds- rådgivning

Jeśli masz duże zadłużenie, możesz uzyskać porady w urzędzie NAV. NAV może Ci przykładowo pomóc w zestawieniu i rozeznaniu się we własnych długach. Może też pomóc Ci w zawarciu **dobrowolnego układu z wierzycielami**. Dobrowolny układ z wierzycielami to umowa - z osobami, którym jesteś winien(-na) pieniądze - o spłatę części długu w ustalonym okresie. Po upływie tego okresu reszta zadłużenia ulega umorzeniu. Dobrowolny układ z wierzycielami jest możliwy tylko wtedy, kiedy chcą tego osoby, którym jesteś dłużny(-a) pieniądze.

Dobrowolny układ z wierzycie- lami

Przymusowy układ z wierzycie- lami

Czasami jest tak, że osoby, które nie są w stanie spłacać swoich długów mogą uzyskać **przymusowy układ z wierzycielami**.

Przymusowy układ z wierzycielami to umowa o spłatę tak dużej części długu jak to tylko możliwe w ustalonym okresie. Po zakończeniu tego okresu, reszta długu ulega umorzeniu. Przymusowość tego układu polega na tym, że osoby, którym jesteś dłużny(-a) *muszą* zawrzeć ten układ.

Przymusowy układ z wierzycielami można uzyskać tylko raz w życiu. Są też inne surowe wymogi, które muszą być spełnione, aby uzyskać przymusowy układ z wierzycielami, są to między innymi:

1. Problemy z zadłużeniem muszą być poważne
2. Zadłużenie nie może być nowe

Komornik

O tym, czy ktoś może uzyskać przymusowy układ z wierzycielami czy nie, decyduje komornik i sądy. Komornik jest instancją publiczną, która pomaga w ściąganiu należności od dłużników. Komornik pomaga również osobom, którym potrzebny jest układ z wierzycielami.

Aby dowiedzieć się więcej na temat układu z wierzycielami możesz skontaktować się z komornikiem w gminie, w której mieszkasz. Urząd ten udzieli Ci też pomocy, jeśli chcesz się starać o układ z wierzycielami.

Kancelaria JURK także może Ci pomóc, jeśli masz pytania dotyczące działalności komornika, zadłużenia i układu z wierzycielami.

8.0 Lokal mieszkalny

Jeśli nie stać Cię na płacenie za lokum mieszkalne lub jeśli nie możesz znaleźć mieszkania, pomocy może Ci udzielić państwo opiekuńcze.

8.1 Bank pomocy mieszkaniowej [Husbanken]

Bank pomocy mieszkaniowej jest instytucją publiczną stanowiącą element państwa opiekuńczego. Bank pomocy mieszkaniowej udziela wsparcia ludziom, którzy nie mają dość pieniędzy, by ponieść koszty zakwaterowania.

Zasiłek mieszkaniowy

Jeśli brakuje Ci pieniędzy na opłacanie czynszu, możesz dostać na to środki z Banku pomocy mieszkaniowej. Jest to zasiłek mieszkaniowy.

Aby uzyskać zasiłek mieszkaniowy, trzeba złożyć wniosek. Wniosek o zasiłek mieszkaniowy można złożyć na stronach internetowych Banku pomocy mieszkaniowej: <https://husbanken.no/bostotte/kan-jeg-faa-bostotte/>

Możesz też wysłać wniosek do urzędu lokalowego w gminie/dzielnicy, w której mieszkasz lub w miejscowym urzędzie NAV.

Bank pomocy mieszkaniowej oceni, czy masz na tyle niską pensję i na tyle wysokie koszty zakwaterowania, że możesz dostać zasiłek mieszkaniowy. Nie wszystkie osoby występujące o przyznanie zasiłku mieszkaniowego dostają ten zasiłek.

Kredyt początkowy

Jeśli nie możesz dostać kredytu na mieszkanie w zwykłym banku, być może dostaniesz kredyt z Banku pomocy mieszkaniowej. Trzeba spełniać kilka określonych wymogów, aby otrzymać taki kredyt z Banku pomocy mieszkaniowej. Kredyt ten nosi nazwę kredytu początkowego [startlån].

Jeśli zastanawiasz się, czy możesz dostać kredyt początkowy lub chcesz wystąpić z wnioskiem o przyznanie Ci takiego kredytu, możesz się skontaktować z urzędem mieszkaniowym w gminie zamieszkania.

Jeśli masz pytania o świadczenia Banku mieszkaniowego możesz też skontaktować się z kancelarią JURK.

8.2 Mieszkanie komunalne

Jeśli nie jesteś w stanie znaleźć sobie lokalu mieszkalnego na własną rękę, państwo opiekuńcze może Ci pomóc w znalezieniu mieszkania.

Mieszkanie komunalne

Mieszkanie komunalne jest mieszkaniem, które może mieć nieco niższy czynsz niż mieszkania wynajmowane prywatnie. Gminy ustalają różne kryteria odnośnie do tego, kto może nająć komunalne mieszkanie. Są miejscowości, gdzie bardzo wiele osób potrzebuje komunalnego mieszkania. Często zdarza się, że pula mieszkań komunalnych jest niewielka. Wtedy gmina musi wybierać spośród chętnych te osoby, które najbardziej potrzebują takiego mieszkania. Nie jest zatem tak, że przysługuje Ci prawo do przydziału komunalnego mieszkania.

NAV lub urząd lokalowy

Aby się dowiedzieć, czy możesz mieć przydzielone mieszkanie komunalne, skontaktuj się z urzędem NAV lub urzędem lokalowym [boligkontoret] w gminie zamieszkania.

Najem na prywatnym rynku

Jeśli chcesz, możesz tam też zapytać, czy urzędy te są w stanie Ci pomóc w znalezieniu mieszkania na rynku prywatnych lokali do wynajęcia.

8.3 Mieszkanie tymczasowe

Jeśli nie masz gdzie mieszkać, a znajdziesz się w nagłej potrzebie znalezienia sobie jakiegoś lokum, wówczas gmina musi Ci pomóc w znalezieniu mieszkania tymczasowego.

Jeśli znajdziesz się w nagłej potrzebie znalezienia tymczasowego mieszkania, możesz zadzwonić do urzędu NAV lub udać się do NAV w miejscu zamieszkania.

9.0 Rodzina

9.1 Wstęp

Generalnie dwoje ludzi pozostających ze sobą w związku i mieszkających razem, niezależnie od tego, czy ich związek jest związkiem małżeńskim czy nie, samodzielnie decyduje o tym jak chcą żyć. Jeśli mają wspólne dziecko, to jako rodzice odpowiadają za nie, za to, by było bezpieczne i by było mu dobrze. Rodzina może decydować o tym jak chce wychowywać swoje dzieci.

Jednocześnie istnieją uregulowania, które obowiązują w stosunkach między małżonkami, między osobami pozostającymi w związkach partnerskich i między rodzicami a dziećmi. Uregulowania te sprawiają, że nie możesz o wszystkim decydować sam(-a).

Obowiązki Niekiedy na przykład rodzina ma obowiązek przyjąć pomoc od państwa opiekuńczego lub musi wykonywać pewne rzeczy w określony sposób.

Uprawnienia Rodzina ma też wiele praw i przysługuje jej pomoc państwa opiekuńczego, jeśli taka pomoc jest jej potrzebna.

9.2 Prawa i obowiązki w małżeństwie

9.2.1 Obowiązek utrzymywania współmałżonka

Gdy dwie osoby pozostają w związku małżeńskim, mają one wzajemny obowiązek utrzymywania współmałżonka. Nosi to nazwę obowiązku utrzymywania współmałżonka, a oznacza dbanie o to, by współmałżonek miał to, co niezbędne, jak żywność i lokum mieszkalne.

Jeśli współmałżonek nie pomaga Ci w utrzymaniu,

możesz żądać od niej(-go) pieniędzy. NAV może Ci w tym pomóc.

Jeśli masz pytania dotyczące obowiązku utrzymywania współmałżonka możesz skontaktować się z NAV.

9.2.2 Prawo do rozwodu

Każdy, kto pozostaje w związku małżeńskim ma prawo do rozwodu. Rozwód oznacza rozwiązanie związku małżeńskiego, w wyniku czego współmałżonkowie nie są dłużej małżeństwem.

Nie trzeba podawać powodu, dla którego chce się rozwieść. Nie jest konieczne, by współmałżonek wyraził zgodę na rozwód.

Mediacje

Jeśli Ty i Twój(-oja) małżonek(-ka) macie dziecko w wieku poniżej 16 lat, to zanim będziecie mogli wziąć rozwód, musicie się spotkać w celu przeprowadzenia mediacji. Mediacje oznaczają, że współmałżonkowie muszą uzgodnić, kto będzie sprawował pieczę nad dzieckiem, gdzie dziecko ma mieszkać oraz inne rzeczy istotne dla dziecka.

Wojewoda

Aby uzyskać rozwód trzeba wysłać wniosek do Wojewody. Instytucja wojewody stanowi element państwa opiekuńczego, dba ona o to, by gminy wykonywały swoje zadania jak należy, a także jest odpowiedzialna za rozpatrywanie różnego rodzaju wniosków i skarg/odwołań.

Są dwie drogi postępowania, gdy chce się wystąpić o rozwód:

Separacja

1. Możesz wysłać wniosek o separację to Wojewody wyprowadzając się jednocześnie od współmałżonka. Jako osoby pozostające w

separacji musicie mieszkać osobno. Po roku separacji możecie wystąpić o rozwód.

Rozwód 2. Ty i małżonek(-ka) możecie zamieszkać osobno nie wnosząc o separację. Po dwóch latach możecie wystąpić do Wojewody o rozwód.

Bezpłatnie Wystąpienie o separację / rozwód jest bezpłatne.

Jeśli zastanawiasz się nad rozwodem i nie wiesz co robić, możesz zwrócić się o pomoc i poradę do różnych placówek:

Poradnia Rodzinna Poradnia rodzinna [familievernkontor] jest instancją publiczną udzielającą porad i pomocy w razie zaistnienia trudnej sytuacji w rodzinie. To tu, między innymi, możesz uzyskać porady i pomoc, jeśli rozważasz ewentualność rozwodu lub jeśli potrzebujesz pomocy po rozwodzie. Tutaj też przeprowadzane są mediacje. Do poradni rodzinnej możesz przyjść w pojedynkę albo z małżonkiem(-ką) czy partnerem(-ką) lub z całą rodziną.

Pomoc poradni rodzinnych jest bezpłatna.

Skilsmisser.no Na stronie internetowej www.skilsmisser.no znajdziesz porady i wskazówki na temat rozwodu i podziału pieczy nad dziećmi.

Lekarz rodzinny Jeśli w związku z rozwodem potrzebujesz kogoś z kim mogłabyś/mógłbyś porozmawiać, na przykład psychologa, może Ci w tym pomóc Twój lekarz rodzinny.

JURK Kancelaria JURK może Ci pomóc, jeśli masz pytania na temat podziału majątku po rozwodzie. Służymy też pomocą, jeśli masz pytania o dzieci i u kogo mają mieszkać po rozwodzie.

9.3 Prawa i obowiązki rodziców

Jeśli masz dzieci przysługują Ci pewne prawa i ciążą na Tobie pewne obowiązki.

Władza rodzicielska

Prawa i obowiązki

Władza rodzicielska jest to prawo i obowiązek rodziców do decydowania o swoich dzieciach do chwili, kiedy te ukończą 18 lat.

Posiadając władzę rodzicielską masz obowiązek dobrze opiekować się swoim dzieckiem i dbać o nie. Masz na przykład obowiązek utrzymywania swojego dziecka. Oznacza to, że musisz zapewnić dziecku jedzenie, odzież i inne rzeczy, które są niezbędne po to, by dziecku żyło się dobrze.

Posiadanie władzy rodzicielskiej oznacza też, że masz prawo decydowania za dziecko.

Jeśli rodzice mieszkają razem - czy są małżeństwem czy nie - wówczas sprawują władzę rodzicielską wspólnie. Jeśli rodzice przestają mieszkać razem, zasadą główną jest to, że nadal wspólnie sprawują władzę rodzicielską. Rodzice mogą uzgodnić, że jedno z nich będzie sprawować władzę rodzicielską w pojedynkę. Jeśli rodzice nie dojdą do porozumienia, wówczas sądy mogą zdecydować, że tylko jedno z rodziców będzie sprawować władzę rodzicielską.

Stale miejsce zamieszkania i osobiste kontakty z dzieckiem

Jeśli rodzice przestają mieszkać razem, muszą uzgodnić,

gdzie zamieszka dziecko. U tego z rodziców, z którym dziecko zamieszka na stałe będzie ono miało «stałe miejsce zamieszkania». Dziecko może mieszkać po równo u każdego z rodziców, ma wówczas «naprzemienne miejsce zamieszkania».

To z rodziców, u którego dziecko mieszka na stałe, może samodzielnie decydować w szeregu spraw, jak na przykład to, w jakiej części kraju dziecko będzie mieszkać i gdzie będzie chodzić do przedszkola.

Mimo że rodzice zamieszkali osobno, obydwójce mają prawo do przebywania z dzieckiem. Nosi to nazwę osobistych kontaktów z dzieckiem.

Alimenty na dziecko

Gdy jedno z rodziców nie mieszka z dzieckiem, wówczas musi on(-a) płacić rodzicowi, u którego dziecko mieszka na stałe. Płatność ta nosi nazwę alimentów na dziecko.

Alimenty na dziecko płatne są raz w miesiącu. Rodzice mogą uzgodnić wysokość alimentów.

Jeśli rodzice nie dojdą do porozumienia co do wysokości alimentów, wówczas NAV może pomóc w ustaleniu ich kwoty. NAV może też pomóc w ściąganiu alimentów.

Pytania

Jeśli masz pytania na temat władzy rodzicielskiej, stałego miejsca zamieszkania dziecka lub osobistych kontaktów z dzieckiem możesz uzyskać pomoc w Poradni rodzinnej, u adwokata lub w kancelarii JURK.

Jeśli masz pytania o alimenty na dziecko, możesz się skontaktować z urzędem NAV lub kancelarią JURK.

9.3.2 Prawo do przedszkola

Przedszkole to miejsce, w którym dzieci - zanim osiągną wiek szkolny - mogą przebywać w ciągu dnia. Wszystkie dzieci, które skończyły rok mają prawo do miejsca w przedszkolu.

W przedszkolach pracują osoby przygotowane zawodowo do umiejętnego zajmowania się dziećmi. Osoby te mają przyczyniać się do tego, by dzieci dobrze się rozwijały i uczyły w odpowiedni sposób. Jeśli dzieci mają problemy językowe lub inne, przysługuje im prawo do dodatkowej pomocy ze strony personelu przedszkola.

Przedszkola muszą współpracować z rodzicami.

Za miejsce w przedszkolu trzeba płacić. Jeśli rodzina jest w trudnej sytuacji materialnej, istnieją uregulowania, dzięki którym można płacić mniej za miejsce w przedszkolu. Niektóre rodziny mogą uzyskać dla dziecka bezpłatne miejsce w przedszkolu. Jeśli chcesz się dowiedzieć, czy możesz skorzystać ze zniżki lub bezpłatnego miejsca w przedszkolu, wyślij podanie o to do gminy, w której mieszkasz.

9.3.3 Uprawnienia przysługujące rodzinom ze strony urzędu NAV

NAV ma wiele świadczeń (pieniężnych) które mogą być wypłacane na rzecz rodzin.

Może Ci na przykład przysługiwać prawo do otrzymywania:

- Świadczenia pieniężnego dla rodziców samotnie wychowujących dzieci
- Zasiłku rodzicielskiego [foreldrepenger] (zasiłek dla osób, które nie chodzą do pracy, aby zajmować się swoim nowo narodzonym dzieckiem)
- Zasiłku rodzinnego [barnetrygd] (zasiłek

wypłacany przez NAV do osiągnięcia przez dziecko wieku 18 lat)

- Zasiłku wychowawczego [kontantstøtte] (zasiłek dla rodziców, którzy mają dziecko w wieku od 1 roku do 2 lat nie chodzące do przedszkola)

Jeśli masz pytania co do świadczeń, jakie mogą Ci przysługiwać ze strony NAV, możesz się skontaktować z miejscowym urzędem NAV.

9.4 Służba ochrony praw dziecka

9.4.1 Czym jest służba ochrony praw dziecka?

**Pomaga
dzieciom**

Służba ochrony praw dziecka jest instytucją państwa opiekuńczego. Odpowiada ona za niesienie pomocy i udzielanie wsparcia dzieciom, młodzieży i rodzinie, gdy sytuacja w domu jest trudna lub dziecko z innych powodów wymaga pomocy. Może tak być na przykład wtedy, gdy dziecko ma problemy w szkole, zachowuje się nieodpowiednio lub ma problemy z nadużywaniem środków odurzających.

**Pomaga
rodzicom**

Zadaniem służby ochrony praw dziecka jest też niesienie pomocy rodzicom. Możesz się skontaktować ze służbą ochrony praw dziecka, jeśli potrzebujesz pomocy czy rady lub jeśli znasz dziecko, które znajduje się w trudnej sytuacji.

Bezpłatna

Wszyscy rodzice są uprawnieni do uzyskania pomocy ze strony służby ochrony praw dziecka. Pomoc służby ochrony praw dziecka jest bezpłatna.

9.4.2 Co robi służba ochrony praw dziecka?

Nadrzędną zasadą kierującą służbą ochrony praw dziecka i jej pracą jest dobro dziecka. Celem tej instytucji jest dążenie do tego, by wszystkim dzieciom było dobrze. Aby to osiągnąć instytucja ta może podejmować różne kroki.

Prawo i obowiązek zbadania sytuacji Służba ochrony praw dziecka ma prawo do zbadania sytuacji dziecka, by sprawdzić, czy dziecku jest dobrze. Może na przykład rozmawiać z samym dzieckiem lub innymi osobami, które znają dziecko. Jeśli są podstawy, by przypuszczać, że dziecku nie jest dobrze, wówczas służba ochrony praw dziecka ma obowiązek zbadania sytuacji dziecka. Rodzice nie mogą sprzeciwić się przeprowadzeniu takiego badania sytuacji dziecka.

Działania wspierające Jeśli rodzice zgadzają się ze służbą ochrony praw dziecka, instytucja ta może różnymi sposobami pomóc dziecku czy rodzicom. Nosi to nazwę **działań wspierających [hjelpetiltak]**.

Do działań wspierających może przykładowo należeć udzielanie rodzicom porad i wskazówek lub pomoc ze strony służby ochrony praw dziecka w warunkach domowych. Rodzice mogą też otrzymać pieniądze, jeśli to sytuacja finansowa rodziny sprawia, że dziecku nie jest dobrze. Pieniądze otrzymane od służby ochrony praw dziecka mogą być na przykład przeznaczone na zapłacenie za wakacje lub zajęcia pozaszkolne dzieci.

Tvangsvedtak Służba ochrony praw dziecka może też podejmować decyzje, co do których rodzice się nie zgadzają. Nosi to nazwę **decyzji o działaniach w trybie przymusowym [tvangsvedtak]**. Decyzja taka może być podjęta, jeśli rodzice odmawiają współpracy ze służbą ochrony praw dziecka oraz, gdy problemy w rodzinie są tak duże, że mogą szkodzić dzieciom. Najbardziej znanym przykładem decyzji o działaniach w trybie przymusowym jest przejęcie przez służbę ochrony praw dziecka pieczy nad dzieckiem na krótszy lub dłuższy czas, bez zgody rodziców.

Adwokat Jeśli służba ochrony praw dziecka postanawia o czymś

bez zgody rodziców, wówczas rodzicom przysługuje prawo do pomocy adwokata. Pomoc adwokata jest w takich sytuacjach bezpłatna.

9.4.3 Skarga na służbę ochrony praw dziecka

Skarga

Matka, ojciec lub dziecko może zaskarżyć decyzję służby ochrony praw dziecka (złożyć odwołanie).

Skargę (odwołanie od decyzji) wysyła się do Wojewody.

Jeśli masz pytania dotyczące służby ochrony praw dziecka lub o to, co robi ta instytucja a nie chcesz rozmawiać ze służbą ochrony praw dziecka, możesz porozmawiać na ten temat z poradnią rodzinną, adwokatem lub kancelarią JURK.

10.0 Przemoc

10.1 Krótko o tym, czym jest przemoc

Przemoc ma miejsce wtedy, gdy ktoś celowo robi Ci krzywdę. Możesz doznać obrażeń fizycznych (na ciele), psychicznych (uczucia), seksualnych (to, że musisz odbyć czynności seksualne, których nie chcesz) lub ekonomicznych (to, że ktoś sprawuje kontrolę nad Twoimi pieniędzmi).

Wszystkie typy przemocy są zabronione. Także przemoc wobec dzieci jest zabroniona.

Wszelkie bicie dzieci jest zabronione. Zabronione jest także stosowanie przemocy w wychowaniu. Dlatego też nawet ostrożne uderzenia / klapsy mogą być bezprawne i karalne.

Jeśli przypuszczasz, że jakieś dziecko jest narażone na przemoc, musisz zgłosić to do służby ochrony praw dziecka. Zgłoszenie może być anonimowe (nie musisz zdradzać kim jesteś).

Jeśli chcesz nauczyć się więcej o tym, jak można wychowywać swoje dziecko w odpowiedni sposób, to w wielu miejscowościach kraju prowadzone są kursy na ten temat. Zapytaj o nie w poradni zdrowia, służbie ochrony praw dziecka lub poradni rodzinnej w miejscu zamieszkania.

10.2 Gdzie możesz znaleźć pomoc, jeśli Ty lub Twoje dziecko doświadczyście przemocy?

10.2.1 Wstęp

Istnieje wiele placówek, w których Ty bądź Twoje dziecko możecie uzyskać pomoc, jeśli jesteście narażeni(-one) na przemoc. Poniżej znajduje się

zestawienie niektórych z tych placówek.

Więcej informacji o tym, gdzie można zwrócić się o pomoc znajdziesz na stronie www.dinutvei.no. Jeśli doświadczasz przemocy i potrzebna jest Ci pomoc, możesz też skontaktować się z kancelarią JURK.

10.2.2 Ośrodek kryzysowy [krisesenter]

Ośrodek kryzysowy to miejsce (ośrodek), do którego możesz udać się wraz ze swoim dzieckiem, jeśli jesteście narażeni(-one) na przemoc. W ośrodku kryzysowym możecie mieszkać przez jakiś czas, może przez kilka dni lub przez kilka miesięcy.

Jeśli mieszkasz w ośrodku, możesz uzyskać porady i pomoc od pracujących tam ludzi. Porady i pomoc możesz uzyskać również wtedy, kiedy nie mieszkasz w ośrodku. W ośrodku takim pomoc mogą uzyskać zarówno kobiety jak mężczyźni i dzieci. Kobiety i mężczyźni mieszkają w osobnych placówkach.

Pomoc ośrodków kryzysowych i zakwaterowanie w nich są bezpłatne.

Możesz się udać do ośrodka kryzysowego bez konieczności wcześniejszego umówienia się z jego pracownikami.

Na stronie <https://dinutvei.no/hjelpetilbud> znajdziesz listę wszystkich ośrodków kryzysowych w Norwegii.

10.2.3 Izba przyjęć dla ofiar przemocy [overgrepsmottak]

Jeśli padniesz ofiarą przemocy lub wykorzystywania seksualnego, możesz uzyskać pomoc medyczną na izbie przyjęć dla ofiar przemocy. W takiej izbie przyjęć pracują lekarze i pielęgniarki. Możesz tu uzyskać pomoc

nawet jeśli od zdarzenia upłynęło dużo czasu.

Możesz tu przyjść bez uprzedniego umawiania się, a pomoc tej placówki jest bezpłatna. Niektóre izby przyjęć dla ofiar przemocy są czynne całą dobę.

Pracujący tu personel ma obowiązek dochowania tajemnicy.

Jeśli masz daleko do najbliższej izby przyjęć dla ofiar przemocy, możesz zamiast do niej zgłosić się na pogotowie [legevakt].

Listę adresów izb przyjęć dla ofiar przemocy znajdziesz na stronie internetowej www.dinutvei.no/hjelpetilbud.

10.2.4 Ośrodek DIXI

Ośrodek dydaktyczny DIXI do przeciwdziałania zgwałceniom to bezpłatna oferta dla kobiet i mężczyzn, którzy zostali zgwałceni. Możesz tu również uzyskać pomoc, jeśli jesteś osobą bliską, na przykład matką lub siostrą osoby zgwałconej.

W ośrodku tym możesz rozmawiać z osobami posiadającymi odpowiednie przygotowanie zawodowe. Możesz też uczestniczyć w grupowych rozmowach z innymi osobami, które zostały zgwałcone. Możesz skorzystać z bezpłatnej pomocy adwokata. Personel ośrodka ma obowiązek dochowania tajemnicy.

Numer telefonu: 22 44 40 50 / 930 58 070

10.2.5 Ośrodek przeciwdziałania kazirodztwu i wykorzystywaniu seksualnemu SMISO

W ośrodku przeciwdziałania kazirodztwu i wykorzystywaniu seksualnemu [senter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO)] możesz uzyskać pomoc,

jeśli padłeś(-aś) ofiarą kazirodztwa lub innej formy wykorzystywania seksualnego. Możesz tu też uzyskać pomoc jako osoba bliska. W ośrodku SMISO możesz porozmawiać z wykwalifikowanym personelem. Możesz też rozmawiać z innymi osobami, które były wykorzystywane seksualnie.

Pomoc jest bezpłatna. Kontaktując się z ośrodkiem możesz zachować anonimowość. Ośrodek ma obowiązek dochowania tajemnicy.

W każdym województwie jest taki ośrodek. Na tej stronie internetowej znajdziesz zestawienie wszystkich tych ośrodków w Norwegii: <https://fmso.no/finn-et-senter/>

Możesz też do nich dzwonić. Telefon jest obsługiwany przez całą dobę. Numer telefonu to: 800 57 000

10.2.6 Ośrodek wsparcia dla ofiar przestępczości [Støttesenter for kriminalitetsutsatte]

W ośrodku wsparcia dla ofiar przestępczości możesz uzyskać pomoc, jeśli chcesz zgłosić zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa na policji. Personel ośrodka może też Cię wesprzeć w przypadku, gdy dojdzie do sprawy sądowej. Mogą też udzielić Ci informacji na temat innych placówek, w których możesz znaleźć pomoc, na przykład jak wystąpić o odszkodowanie, jeśli padłeś(-aś) ofiarą przemocy.

Więcej szczegółów na temat ośrodka wsparcia dla ofiar przestępczości znajdziesz na stronie: www.dinutvei.no

10.2.7 Policja [Politi]

Policja może Ci pomóc, jeśli padłeś(-aś) ofiarą przemocy. Może Ci też pomóc, jeśli potrzebujesz

ochrony lub jeśli chcesz złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.

Aby połączyć się z miejscowym komisariatem policji możesz zadzwonić pod numer 02800. Jeśli potrzebujesz natychmiastowej pomocy, dzwoń na numer 112.

11.0 Bezpłatna pomoc prawna [Fri rettshjelp]

Jeśli potrzebujesz pomocy adwokata, ale nie masz pieniędzy, by mu zapłacić, możesz w niektórych sprawach mieć przyznaną pomoc adwokata opłacaną w całości lub części na koszt państwa. Nosi to nazwę bezpłatnej pomocy prawnej.

11.1 Bez ustalania prawa do przysługiwania

W niektórych sprawach możesz mieć przyznaną bezpłatną pomoc adwokata niezależnie od tego jakie masz dochody i majątek. Nosi to nazwę «bezpłatnej pomocy prawnej bez ustalania prawa do jej przysługiwania» [«fri rettshjelp uten behovsprøving»].

Bezpłatna pomoc prawna bez ustalania prawa do przysługiwania przyznawana jest między innymi w:

- sprawach, w których ofiara przemocy występuje o odszkodowanie od sprawcy
- sprawach o ochronę praw dziecka
- sprawach dotyczących małżeństw pod przymusem
- sprawach, w których rozważasz zgłoszenie zgwałcenia na policję

Również w pewnych innych rodzajach spraw niż te, które tu wymieniono można mieć przyznaną bezpłatną pomoc prawną.

11.2 Na podstawie ustalenia prawa do

przysługiwania

W niektórych sprawach możesz mieć przyznaną pomoc adwokata, jeśli Twoje roczne zarobki są niższe od pewnej określonej kwoty. W tych sprawach, aby uzyskać pomoc adwokata, musisz zapłacić udział własny. Nosi to nazwę «bezpłatnej pomocy prawnej na podstawie ustalenia prawa do jej przysługiwania» [«fri retts Hjelp med behovsprøving»].

Jeśli jesteś osobą samotną (nie pozostajesz w związku małżeńskim ani partnerskim) możesz mieć przyznaną pomoc w tych sprawach, jeśli zarabiasz mniej niż 246 000 koron rocznie.

Jeśli pozostajesz w związku małżeńskim lub partnerskim i wasze łączne dochody są mniejsze niż 369 000 koron rocznie, wtedy również możesz mieć przyznaną pomoc w takich sprawach.

Nie możesz mieć majątku, który przekracza 100 000 koron.

Bezpłatną pomoc prawną na podstawie ustalenia prawa do jej przysługiwania możesz uzyskać między innymi w sprawach dotyczących:

- małżeństwa i dzieci
- eksmisji i wypowiedzenia umowy o najem lokalu, w którym mieszkasz
- wypowiedzenia z pracy
- skarg (odwołań) w sprawach z ubezpieczeń społecznych

Również w pewnych innych rodzajach spraw niż te, które tu wymieniono można mieć przyznaną bezpłatną pomoc prawną.

Wojewoda

Jeśli chcesz się dowiedzieć w jakich sprawach możesz mieć przyznaną bezpłatną pomoc prawną, możesz się skontaktować z Urzędem Wojewody.

JURK

Możesz też uzyskać pomoc w kancelarii JURK.

11.3 Jak wystąpić o przyznanie bezpłatnej pomocy prawnej?

Każdy adwokat może sprawdzić, czy przysługuje Ci prawo do bezpłatnej pomocy prawnej i wysłać wniosek o jej przyznanie w Twoim imieniu. Listę adwokatów znajdziesz na stronie internetowej www.advokatenhjelperdeg.no.

Możesz wystąpić o przyznanie Ci bezpłatnej pomocy prawnej do Urzędu Wojewody.

Kancelaria JURK także może udzielić Ci pomocy, jeśli masz pytania dotyczące bezpłatnej pomocy prawnej.

12.0 Zakończenie

Przedstawiliśmy tu zarys wielu z uprawnień i obowiązków, jakie masz w państwie opiekuńczym. Żywimy nadzieję, że zamieszczone tu informacje będą Ci pomocne.

Istnieją też inne świadczenia oferowane przez państwo opiekuńcze, ale te, które omówiliśmy w tej broszurze należą do absolutnie najważniejszych.

Jeśli nie znalazłeś(-aś) tu potrzebnych Ci odpowiedzi, możesz skontaktować się z kancelarią JURK. Jeśli JURK nie będzie zdolny Ci pomóc, postara się skierować Cię do kogoś, kto będzie w stanie udzielić Ci pomocy.

Z kancelarią JURK możesz skontaktować się telefonicznie na numer 22 84 29 50 lub odwiedzić nas pod adresem Skippergata 23, 0154 Oslo.

JURK



www.jurk.no

22 84 29 50
Skippergata 23, 0154 Oslo